

MUZEJSKI ČASOPIS

GORNJESAVSKI MUZEJ JESENICE IN MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE

Februar 2015
Številka 1, Leto 25

VEČ PROJEKTOV GMJ TUDI V LETU 2015

Muzejski kustosi pogosto pripravljamo skupne projekte, v katerih združujemo strokovne moči in gradivo šestih muzejev, ki delujemo na Gorenjskem. Tak projekt je lansko leto odmevna razstava LIRIKA ČRTE, ki je v februarju na ogled v Šivčevi hiši v Radovljici, predstavljena pa bo še v Trziču, Kranju in Škofji Loki. V letu 2015 želimo skupaj s tremi zgodovinskimi arhivi dodati svoj prispevek k stoletnici začetka 1. svetovne vojne, z drugimi razstavami in srečanji ob njih pa še naprej predstavljamo širši kulturni prostor in njegovo bogato preteklost.

V ZALEDJU SOŠKE FRONTE

Prva svetovna vojna je pustila mnoge sledi tudi v zaledju soške fronte, kar bomo poskušali prikazati z medinstitucionalno razstavo, za katero smo se združili Tolminski muzej in trije regionalni arhivi: Zgodovinski arhiv Ljubljana z enotami v Kranju, Škofji Loki in Ljubljani, Pokrajinski arhiv Nova Gorica in Pokrajinski arhiv Koper ter Gornjesavski muzej Jesenice. Zaledje soške fronte je odigralo veliko vlogo pri materialni oskrbi fronte. Z bojišč in izpraznjenih primorskih vasi je sprejemalo ranjence, begunce in ujetnike. Bohinjski in tolminski konec ter gornjesavska dolina so bili vključeni v izgradnjo infrastrukture za potrebe fronte (ceste, železnice, žičnice, letališča), industrijski obrati na Jesenicah, v Ljubljani, Škofji Loki, Idriji in drugod so se preusmerili v proizvodnjo orožja, streliva, obleke, obutve ipd. Šole in železniške postaje so se spreminjale v bivališča vojakov in v bolnišnice. Del vsakdana so postali primorski begunci in vojaški ujetniki, za katere so zgradili taborišča in jih zaposlovali pri raznih delih. V tem projektu bomo predstavili dokumente in predmete, ki so bili širši javnosti do sedaj manj znani. Razstavo bodo spremljali razstavni katalog in zloženke (slov., ang., nem., ital).

Gorenjski muzeji načrtujemo novo razstavo **GORENJSKA INDUSTRIJA**, v okviru katere bomo pripravili skupni zemljevid Gorenjske s posamezni industrijski obrati, kjer bo prikazano, kje na Gorenjskem je bila industrializacija v posameznih obdobjih najbolj intenzivna. Na razstavi bo vsak muzej predstavil eno ali dve tovarni iz svojega okolja, od katerih bo vsaj ena še vedno delujoča. Pri tem upoštevamo raznolikost panog, pomen podjetij za širši prostor in prepoznavnost blagovnih znamk. V Gornjesavskem muzeju Jesenice ZBIRAMO SPOMINE o delu v jeseniški železarni, v obratu LIP-a v Mojstrani.

AKTIVNOSTI V OKVIRU MEDNARODNIH PROJEKTOV

Konec marca se bosta zaključila oba mednarodna projekta, pri katerih sodeluje GMJ kot partner. V projektu **FLU-LED** (operativni program Slovenija - Avstrija) so zbrana in popisana ter na spletnem portalu dostopna hišna in ledinska imena v občinah Kranjska Gora, Jesenice in Trzič. Izdani bodo tudi zemljevidi z ledinskimi imeni za tri občine v Sloveniji in štiri v Avstriji. S projektom **ZBORZBIRK** (kulturna dediščina med Alpami in Krasom) pa smo 13. januarja pripravili muzejski večer v Šentjanžu v Rožu na avstrijskem Koroškem, kjer smo predstavili živo dediščino Ratečank. Več kot 30 obiskovalcem smo predstavili kulturno in naravno dediščino Rateč, rateško nošo in znanja – ročne spretnosti, ki jih v Ratečah še ohranjajo v okviru sekcije ročnih del pri TD Rateče Planica. 7 članic je zamejcem prikazalo šivanje, pletenje in izdelovanje rateških žokov. O muzejskem večeru je poročal Bojan Wakounig, novinar časnika Zveze slovenskih organizacij Novice. V soboto, 17. januarja pa smo v okviru projekta ZBOR ZBIRK predstavili **dediščino in življenje Slovencev tudi v Videmski pokrajini**. Prof. Igor Jelen z Univerze v Trstu in Alen Carli sta predavala o zgodovini in vzrokih za ohranitev številnih dialektoloških posebnosti v dolinah ter o aktivnostih Slovencev v Italiji. Več kot 30 udeležencev in nagovor župana občine Kranjska Gora ter povabilo direktorice k obisku muzejev od Rateč do Jesenic so gotovo tudi v bodoče garancija za sodelovanje in povezovanje.

IZ VSEBINE

Stran 1

- Več projektov v GMJ tudi v letu 2015

Stran 2

- Muzejsko praznično dogajanje v NOE Kr. Gora do jeseni 2015
- Delavke železarne
- Program muzejskih večerov MDJ
- Neron za vse čase

Stran 3

- Zgodovina zdravstva na Jesenicah
- Bronastodobni zakladi Gorenjske
- Propagandni plakati 1941 - 1945 (iz depojev GMJ)

Stran 4

- Skupaj d/o/živimo Staro Savo 2015
- Upravni odbor MDJ o delu društva
- Povabilo na majski izlet

GORNJESAVSKI
MUZEJ JESENICE

Irena Lačen Benedičič, direktorica GMJ

MUZEJSKO PRAZNIČNO DOGAJANJE V NOE KRANJSKA GORA DO JESENI 2015

Tik pred slovenskim kulturnim praznikom, bomo 6. februarja ob 16. uri v Liznjekovi hiši odprli lastno muzejsko razstavo **Skupinske pustne maske kranjskogorskih deklet**, s katero želimo predstaviti ohranjene maske in slikovno ter filmsko gradivo skupine Kranjskogork, ki so z vzgojiteljico Franjo Krevzel zaznamovale družabno dogajanje v Kranjski gori v obdobju med letoma 1987 in 2007.

Velikonočnim praznikom bomo na istem mestu 31. marca posvetili razstavo **Velikonočni prti**, ki bo rezultat sodelovanja z domačinkami iz Rateč, Podkorena, Kranjske Gore in Mojstrane ter priložnost, ko širši javnosti pokažemo njihovo ročno izvezene izdelke, v katerih se spretnost in različne tehnike ter poznavanje tradicionalnih motivov prepletajo z ustvarjanjem ali poustvarjanjem novih motivov in uporabo sodobnih materialov.

Ker je nekdanjim prebivalcem Gornjesavske doline romanje na sv. Višarje pomenilo pravi praznični dogodek in ker v njihovih krajih ob romarski poti še sledimo številnim freskam višarske Marije na pročeljih stavb, bo od 15. maja v Liznjekovi hiši gostovala razstava **Pojmo, pojmo na božjo pot!**, ki so jo pripravili na ZVKD, OE Kranj in v GM Kranj. Sami pa bomo razstavo dopolnili z zasebno zbirko nabožnih podob in drugih spominkov z Višarij. Omenjeni temi bo posvečen tudi muzejski večer ob Poletni muzejski noči 20. junija.

Od 17. julija pa do konca poletja pa bo tu na ogled kot spomin in opomin ob 100 obletnici prve svetovne vojne razstava **V zaledju Soške fronte**, ki jo bomo pripravili v sodelovanju z drugimi.

Omenjene razstave bodo spremljale še različne muzejske etnološke delavnice. V Kajžnkovi hiši v Ratečah, kjer se pomladi zaključijo dela na mednarodnem projektu ZBORZBIRK, bodo v času zimskih počitnic potekale pedagoške delavnice, ki se bodo zaključile z razstavo **Ročni izdelki društva Up** z Jesenic. V času poletnih počitnic od 20.7. dalje bomo v Ratečah gostili še razstavo Goriškega muzeja **Etnologija, zbirke in prva svetovna vojna**, ki jo bomo dopolnili z lastnimi eksponati. Sredi avgusta pa bodo tu še poletne muzejske delavnice. Najbolj praznično in veselo pa bo v Ratečah spet 15. avgusta na folklorni prireditvi **Vaški dan**, ki ga organizira krajevno turistično društvo in pri katerem aktivno sodelujemo tudi muzealci.

Zdenka Torkar Tahir, GMJ

DELAVKE ŽELEZARNE

V letu 2015 bo Gornjesavski muzej Jesenice izpeljal projekt Delavke železarne. Pozornost bomo namenili obratom in delovnim mestom nekdanje Železarne Jesenice, kjer je bila zastopana ženska delovna sila. Zbiranje spominov o priseljevanju, položaju žensk v kolektivu in doma, njihovih problemih, izzivih in dosežkih v obdobju od petdesetih do osemdesetih let 20. stoletja bo potekalo s srečanji delavk, z obiski na domu in v muzeju.

Nekdanje delavke železarne naprošamo, da bi spomine na svoje delo v železarni in življenjske zgodbe zapisale in jih posredovale muzeju. Spomini, slikovno in predmetno gradivo nam bodo v pomoč pri pripravi razstave, ki bo na ogled od decembra 2015 v Kosovi graščini.

dr. Marko Mugerli, GMJ

PROGRAM MUZEJSKIH VEČEROV MDJ

19. februar: dr. Verena Perko – **Neron za vse čase**

19. marec: dr. Marko Mugerli – **Zgodovina zdravstva na Jesenicah**

16. april: dr. Peter Turk – **Bronastodobni zakladi Gorenjske**

21. maj: Aljaž Pogačnik – **Propagandni plakat v letih 1941 do 1945**

Muzejski večeri bodo v Kosovi graščini (2. nadstropje), Titova 64, Jesenice, ob 18. uri. Vabljeni tudi nečlani MDJ.

Muzejski večer NERON ZA VSE ČASE, 19. februar 2015

Rimski cesar Neron je vladal med leti 54 do 68 po Kr. Bil je zadnji iz znamenite julijsko-klavdijske dinastije, katere prvi cesar Avgust je ustanovil rimsko cesarstvo l. 27 pred Kr. Neron je bil ob pomoči svoje bolešno ambiciozne matere Agripine še ne polnoleten oklican za cesarja. Prva leta njegovega vladanja so bila obetavna, kar mu je zagotavljala odlična vzgoja pri filozofu Seneki, njegova velika umetniška nadarjenost in vladarska ambicija. V čas njegovega vladanja pa sodijo tudi krvavo zatrtje upora staroselcev v Britaniji in predvsem velik požar v mestu Rimu, ko je bilo uničeno središče z najpomembnejšimi stanovanjskimi in trgovskimi četrtmi. Na tem delu mesta si je Neron postavil Zlato hišo, prebivališče z vrtljivimi stropi, poslikanimi in pozlačenimi stenami, parki z divjadjo... zaradi neizmerno podlih spletk in številnih gnusnih umorov najbližjih je pesniško nadarjeni vladar izgubil stik z realnostjo in na koncu bil prisiljen v samomor.

Predstavitve se bo osredinila na vprašanje zgodovinske interpretacije Neronovega lika kot morilca kristjanov ali nadarjenega umetnika. Dotaknila pa se bo tudi dediščine, ki jo je svet prejel od Neronove Zlate hiše.

dr. Verena Perko

Muzejski večer, razstava, razstavni katalog, kviz
ZGODOVINA ZDRAVSTVA NA JESENICAH, 19. marec 2015

Predavanje bomo začeli z rojstvom. Včasih so ženske rojevale doma, porodno pomoč pa so jim nudile babice, ki so znanje pridobile ne v šoli, ampak v praksi in od izkušenih babic. S pojavom babiških tečajev, šol in z ustanavljanjem porodnišnic se je izpopolnjevala strokovna porodna pomoč, ki je v tridesetih letih 20. stoletja na Gorenjskem povsem prevladala nad laično. Bolnišnični porodi so na Jesenicah prevladali nad porodi v domačem okolju šele po odprtju porodniško-ginekološkega oddelka Splošne bolnice Jesenice. Že prve dni po rojstvu je bilo potrebno otroka cepiti proti tuberkulozi. Že bivši Jugoslaviji so bila obvezna cepljenja proti davici, tetanusu, oslovskemu kašlju, otroški paralizi, kozam in ošpicam. Večjo pozornost bomo namenili še boju proti tuberkulozi. S preventivnim cepljenjem se je število teh bolnikov zmanjšalo, zato so protituberkulozni dispanzer preimenovali v dispanzer za pljučne bolezni.

Železarna Jesenice se je čutila odgovorna za zdravje delavce, zato je veliko pozornosti namenjala delu Obratne ambulante. Tukaj so delovali štiri kurativne, dve preventivni, dve zobni ambulanti in psihološki oddelek, izvajali pa so tudi operativne posege in celo akupunkturo. Vse do zaprtja leta 1997 je bil v njej dispanzer medicine dela.

Predstavili bomo tudi razvoj prvih oddelkov Splošne bolnice Jesenice, in sicer kirurškega in internega. Oba sta razvila nove odseke. Velik sloves še danes uživata ortopedija in kardiologija. Na Jesenicah delujejo specialistične ambulante tako v Splošni bolnici kot tudi v Zdravstvenem domu Jesenice.

V teh ustanovah je bila potreba po strokovnem kadru. Leta 1919 je bilo na Jesenicah odprto prvo delovno mesto za prvo slovensko diplomirano skrbstveno sestro. Šlo je za posvetovalnico za matere in dojenčke. Šolanje zdravstvenega osebja pa se je začelo z odprtjem Splošne bolnice leta 1948. Prvotni bolničarski tečaji so leta 1962 prerasli v redno zdravstveno šolo. Po zaslugi izobraževanja in vzgoje zdravstvenega osebja so Jesenice danes univerzitetno mesto, saj tukaj deluje Fakulteta za zdravstvo.

Ker je zdravstvo pomemben del jeseniškega vsakdanja in ker letos mineva 120 let od izgradnje prve jeseniške bolnice, 60 let od ustanovitve in 50 let od izgradnje novega Zdravstvenega doma Jesenice, bomo v Gornjesavskem muzeju Jesenice poleg muzejskega večera pripravili še razstavo, razstavni katalog ter kviz za učence in dijake jeseniški šol.

dr. Marko Mugerli, GMJ

Muzejski večer BRONASTODOBNI ZAKLADI GORENJSKE, 16. april 2015

Ljudje so v preteklosti iz različnih vzrokov zakopavali dragocene predmete. Običajno tako najdene predmete, zaklade ali depoje povezujemo z začasnimi skrivališči. Dragocene novce in nakit, v starejših obdobjih pa tudi številne druge bronaste in železne predmete so zakopavali zato, da so jih začasno skrili pred grozečo nevarnostjo. Zakladne najdbe pa lahko povežemo tudi z drugačnimi dejavnostmi. Včasih arheologi naletimo na tovrstne zaklade na nenavadnih mestih, na dnu globokih brezen ali v globokih rekah in jezerih. Ob takih najdbah se nakazujejo drugačni razlogi za deponiranje, tisti, povezani z daritvenimi obredji poganskih prebivalcev naših krajev v bronasti in železni dobi. S takimi obredji so se ljudje obračali na takratna božanstva s priprošnjami ali zahvalnimi daritvami, ki jih danes najdemo kot prazgodovinske zaklade.

Na predavanju bodo podrobneje predstavljene gorenjske zakladne najdbe iz bronaste in delno iz železne dobe, tudi zaklad z Bleda, v katerem sta bila poleg bronastega orožja in orodja najdena izjemna našivka iz tanke zlate pločevine. Zlato se namreč v bronasti dobi pojavlja izredno redko, zlata našivka pa sta najstarejša zlata predmeta iz Slovenije.

dr. Peter Turk

Muzejski večer, razstava

PROPAGANDNI PLAKAT 1941-1945 (iz depojev GMJ), 21. maj 2015

Gornjesavski muzej Jesenice je v novi razstavni sezoni galerije Kosova graščina pripravil svež kvaliteten program, ki ga poleg rednih likovnih predstavitev sestavljajo tudi razne muzejske razstave. Tako bo v maju na ogled muzejska razstava Propagandni plakat 1941-1945 iz depojev GMJ (21.5. – 27.6. 2015). Zbirka plakatov, ki jo bomo predstavili, je ena večjih tematskih zbirk GMJ in vsebuje partizanske, nacistične in domobranske tiskovine.

V času nacistične Nemčije je plakat kot medij za informiranje stališč različnih ideologij prepričeval, spodbujal, nasprotoval, obveščal... Nacizem je plakat izrabil za propagiranje nacionalistične ideologije. Nestrinjanje z okupatorjevo politiko je izražal ilegalni partizanski plakat, ki predstavlja med drugo svetovno vojno prvo množično uveljavitev organiziranega revolucionarnega plakata na Slovenskem. V Sloveniji je kot nasprotje partizanskemu plakatu nastopal tudi vpliven domobranski plakat.

Razstava bo po eni strani osvetlila zgodovinsko ozadje nastanka posameznih zvrsti tega družbenega medija, po drugi pa razvoj, obseg in raznovrstnost plakatov kot avtorsko oblikovanih izdelkov uporabne grafike. Z razstavo bomo počastili tudi 70-letnico konca 2. svetovne vojne.

Aljaž Pogačnik, GMJ

Skupaj d/o/živimo Staro Savo 2015!

Kot je v navadi, letošnji program prireditev na Stari Savi pričenjamo z blagoslovom sveč na Stari Savi, nadaljujemo pa tako kot lani s **Poročnim sejmom – Poroka v mestu jekla in narcis**, ki bo letos na Valentinovo in dan pred tem.

Na petem Poročnem sejmju se bodo predstavili različni ponudniki poročnih storitev: slaščičarji, gostinci, cvetličarji, fotografi,... Vstopnine za obiskovalce tudi tokrat ni. Vsi, ki si želite drugačne poroke, jo lahko doživite v objemu večstoletne fužinarske dediščine. Le tako bo *nerazdružljiva dvojina, trdna in trajna, kot da bi jo iz železa skovali jeseniški kovači*.

Poletje na Stari Savi 2015 bo potekalo ob podpori Občine Jesenice v enaki so-organizacijski izvedbi kot lansko: z glasbeno šolo, z zavodom za šport, z mladinskim centrom, z Mladinskim svetom Jesenice, s Klubom jeseniških študentov, z gledališčem in z župnijo. Napovedujemo pestre prireditve: baletno predstavo, koncert mladinskih pihalnih orkestror glasbenih šol Gorenjske, gledališko predstavo za otroke, mladinski koncert, poletno muzejsko noč, oratorij ter Torkove kinoteke. Če želite podati svoje mnenje in vplivati na izbor filmov, to lahko storite še do konca februarja na naši spletni strani ali osebno na upravi našega muzeja.

Nina Hribar, GMJ

Upravni odbor MDJ o delu društva

Upravni odbor se sestaja vsaj dvakrat letno, da pregledamo polletno delo, pohvalimo posamezne člane za dobro opravljene naloge ter si porazdelimo delo za prihodnjega pol leta. MDJ ima okrog 160 članov. Članica upravnega odbora je tudi direktorica GMJ Irena Lačen Benedičič.

Na upravnem odboru 16. januarja 2015 smo potrdili finančno poročilo blagajničarke Jožice Knavs. Glede na plačano članarino bo blagajničarka preverila število članov. Članarino 12 evrov lahko člani plačajo na muzejskih večerih ali po položnici. V kolikor se izleta udeležijo nečlani, se jim zaračuna tisti del prispevka za posamezni izlet, ki ga članom pokrije društvo (največkrat je to kakšna vstopnina). Ugotavljamo, da od Občine Jesenice nismo dobili odobrenih sredstev.

Predsednik MDJ Dušan Prešern je predstavil vsebine štirih muzejskih večerov v februarju, marcu, aprilu in maju.

Tajnica MDJ Darka Rebolj se bo dogovorila z Markom Terseglavom o programu izleta 23. maja na Primorsko.

V UO smo povabili novega člana Boštjana Omerzela.

Muzejski časopis se postavlja v GMJ. MDJ plača stroške poštnine, časopis še naprej ureja Majda Malenšek. Vsi prej imenovani člani so dobro opravili sprejete naloge, zato so jih prisotni pohvalili.

Majda Malenšek, urednica

S seje upravnega odbora, januar 2015

Povabilo na majski izlet po komenskem Krasu

V soboto, 23. maja ob 7h, se bomo odpeljali na naš tradicionalni majski izlet – tokrat na Kras. Pot nas bo vodila preko Sežane do prvega postanka pri Srečku Kosovelu v Tomaju. V sosednjih Dutovljah si bomo »privezali dušo« s kraškim teranom. Po krajši vožnji se bomo ustavili nato v Štanjelu (ogled arhitekture kraja) in pri rojstni hiši slovitega arhitekta Maksa Fabijanija v Kobilju. Na poti do Komna in Gorjanskega na Krasu se bomo verjetno ustavili še v pršutarni v Kobjeglavi (to bomo izvedeli kasneje). V Gorjanskem si bomo ogledali rojstno hišo in spominski muzejček velikega kulturnika, filologa in folklorista dr. Karla Štreklja ter obiskali pokopališče iz prve svetovne vojne. Kot kaže, se nam bo tu pridružil lokalni vodič, poznavalec frontne črte prve svetovne vojne. Popoldne se bomo čez Brje in Veliki Dol podali do Pliskovice, slikovite, do danes skoraj zapuščene kraške vasice, ki jo poskušajo znova oživiti z umetniškimi ateljeji, delavnicami in z mladinskim hostlom. Dogovarjamo se, da bi lahko prisostvovali kamnoseški delavnic.

Seveda je tu predstavljena le glavna smer našega izleta. In kot je pri nas že v navadi, se lahko zgodi, da bomo lahko (glede na razpoloženje in želje) tudi malce skrenili na »stranpota«. Do datuma našega izleta bomo poskrbeli še za primeren kraj za našo družabnost in kulinariko. Prijavite se lahko pri Darki Rebolj (tel.: 031/787-363) ali na muzejskih večerih - do zasedbe avtobusa. Ob prijavi je potrebno plačati akontacijo v višini 20,00 €.

Marko Terseglav

MUZEJSKI PIKNIK pa bomo organizirali prvo soboto v juniju (6. junija) ob 10. uri na lokaciji Pod skalco (Planina pod Golico 71, prostor Športno turističnega in kulturnega društva Golica TEAM). Prijavite se lahko pri Darki Rebolj, na muzejskih večerih ali na izletu. Vabljeni tudi nečlani.

**Ustanovitelj: MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE**
Izdajata: MDJ in GMJ
Urednica: Majda Malenšek
Oblikovanje: Aleksandra Ažman
Naklada: 300 izvodov
Tisk: GMJ
Začlane MDJ je časopis brezplačen.